

**UNIVERSITATEA
„ALEXANDRU IOAN CUZA”
DIN IAȘI
FACULTATEA DE ISTORIE**

**COMPLEXUL NAȚIONAL
MUZEAL
„CURTEA DOMNEASCĂ”
TÂRGOVIȘTE**

**CONFERINȚA
CIVILIZAȚIE AULICĂ ȘI CIVILIZAȚIE URBANĂ
ÎN MOLDOVA ȘI ȚARA ROMÂNEASCĂ.
SECOLELE XIV – XVII**

**Joi, 11 februarie 2021, orele 9.00–19.15
Platforma WEBEX**

Orele 9.00–13.30

Platforma WEBEX – link:

<https://uaic.webex.com/uaic/j.php?MTID=m32fb9b14352778c73728da3590771609>

Access code: 121 368 7465

Password: FKgXknxq253

Canalul YouTube – link:

https://youtu.be/sYvOVpwN4_k

Orele 15.00–19.15

Platforma WEBEX – link:

<https://uaic.webex.com/uaic/j.php?MTID=ma99edfab83a41dc7ec36f073f6723a59>

Access code: 121 380 1477

Password: fpC8M269iPf

Canalul YouTube – link:

<https://youtu.be/8jBt4iqY7pM>

9.00–9.15
Deschiderea lucrărilor

Președinte de ședință: ȘTEFAN S. GOROVEI

9.15–9.45: ȘTEFAN DEJAN (Suceava), *Date istorice și arheologice cu privire la etapele de construcție ale Curții Domnești de la Suceava*

9.45–10.15: MONICA DEJAN (Suceava), *Curtea Domnească de la Suceava și istoria ei reconstituită din cioburi*

10.15–10.45: THEODOR IGNAT (București), SORIN CLEȘIU (București), *Renașterea unui Muzeu. Palatul Voievodal al Curții Vechi din București*

10.45–11.15: ADRIAN ANDREI RUSU (Cluj-Napoca), *Geneza ctitoriilor lui Ștefan cel Mare: ce ne mărturisesc confecțiile pisaniilor în piatră*

Președinte de ședință: ADRIAN ANDREI RUSU

11.30–12.00: FLORIN GABRIEL PETRICĂ (Târgoviște), *Transformări ale spațiului aulic: Curtea Domnească din Târgoviște. I. Bisericile*

12.00–12.30: RADU CÂRCIUMARU (Târgoviște), *O ipoteză privind datarea primei fresce din Biserica Domnească a Târgoviștei în vremea lui Mihnea Turcitul*

12.30–13.00: LIVIU MARIUS ILIE (Craiova), *Domnia și cancelaria – danie și cronologie în perioada Paștilor în Țara Românească (secolul al XV-lea)*

13.00–13.30: OVIDIU CRISTEA (București), *La curtea Măriei Sale. Țara Românească a secolelor XV–XVI de la modelul ideal la realitățile timpului*

Președinte de ședință: RADU CÂRCIUMARU

15.00–15.30: MARIA MAGDALENA SZÉKELY (Iași), *Daruri, mărfuri și obiecte de prestigiu la curtea Moldovei în secolul al XVI-lea*

15.30–16.00: MINODORA CÂRCIUMARU (Târgoviște), *Inelul Jupaninei Vlădae. O descoperire arheologică și implicațiile ei istorice*

16.00–16.30: ELENA FIREA (Cluj-Napoca), *Sfinți și orașe în Evul Mediu românesc. Ioan cel Nou – sfântul Sucevei (sec. XV–XVII)*

16.30–17.00: ANDREI MĂGUREANU (București), BOGDAN CIUPERCĂ (Ploiești), *Târgșorul. Un oraș medieval între două lumi*

Președinte de ședință: OVIDIU CRISTEA

17.15–17.45: ȘTEFAN S. GOROVEI (Iași), *În căutarea „patriciatului” pierdut. O revenire*

17.45–18.15: BOBI APĂVĂLOAEI (Iași), *„Din târgul Iașilor de la margine”. Mărturii de civilizație urbană de la periferia orașului*

18.15–18.45: MARIUS CHELCU (Iași), *Orășeni, războaie și revolte. Secolul al XVII-lea în Moldova*

18.45–19.15: MARIUS PĂDURARU (Pitești), *Contribuții genealogice și biografice cu privire la familiile Băjescu și Brezoianu (sec. XVII–XVIII)*

Rezumatele comunicărilor

BOBI APĂVĂLOAEI, „*Din târgul Iașilor de la margine*”.
Mărturii de civilizație urbană de la periferia orașului

Sintagma din titlul comunicării apare într-o însemnare din anul 1575, pe un *Tetraevaghel* dat de Ioan Golia mare logofăt „la biserica lui Dumnezeu *din târgul Iașilor de la margine*, unde este hramul Înălțării Domnului Dumnezeu și Mântuitorului nostru Isus Hristos”. Biserica lui Ioan Golia, Mănăstirea Golia, a fost analizată în nenumărate studii, asupra cărora nu este momentul să insistăm acum. *Marginea* Iașilor unde a fost ridicat acest locaș de rugăciune nu a intrat în atenția specialiștilor decât în mod sporadic.

În comunicarea de față, dorim să facem o mică prezentare a întinderii Iașilor la mijlocul secolului al XVI-lea și să conturăm imaginea unui fragment din *marginea* orașului. În demersul nostru vom utiliza cu precădere izvoare arheologice, dar și informații oferite de sursele scrise și cartografice.

MINODORA CÂRCIUMARU, *Inelul Jupaninei Vlădae. O descoperire arheologică și implicațiile ei istorice*

Biserica „Sfânta Vineri”, o prezență insolită între monumentalele simboluri ale fostei curți domnești de la

Târgoviște, continuă să surprindă prin discreția cu care își dezvăluie trecutul. Doar câteva elemente și decoruri caracteristice secolului al XV-lea mai amintesc de gloria unuia din cele mai vechi monumente de arhitectură religioasă din Țara Românească. Proiectul de restaurare a monumentelor curții domnești, derulat în perioada anilor '60, a inclus și Biserica „Sfânta Vineri” care a beneficiat, în această perioadă, de ample investigații arheologice. A fost identificată astfel o necropolă mai puțin obișnuită, în care obiectele de inventar funerar (piese de podoabă, inele sigilare, accesorii vestimentare) aparțineau unor personaje ce au făcut parte din elita aulică și urbană târgovișteană. În anul 2018, prin reluarea cercetărilor arheologice, descoperirea unui inel sigilar, cu piatră, lucrat din argint aurit, particularizat de inscripția „*JUPANINA VLĂDAE*”, a trezit un interes aparte. Dincolo de spectaculozitatea sa, determinată de masivitate, aspect și decorație, numele inscripționat este elementul care ne trimite la începuturile lăcașului de cult, la ctitorii din 1517, *Manea cliucer și jupâneasa Vlădae*. Prezența inelului la Curtea Domnească din Târgoviște repune în discuție aspecte din viața acestei familii de boieri de la început de secol XVI, iar construcțiile istorice din jurul valorosului obiect de podoabă vor constitui obiectul prezentării de față.

RADU CÂRCIUMARU, *O ipoteză privind datarea primei fresce din Biserica Domnească a Târgoviștei în vremea lui Mihnea Turcitul*

Biserica Mare Domnească a Târgoviștei rămâne unul dintre monumentele reprezentative ale arhitecturii

medievale muntene. Ctitoria domnitorului Petru Cercel s-a bucurat de o amplă analiză istoriografică, pornind de la informațiile din pisania așezată sub oblăduirea domnitorului Constantin Brâncoveanu și continuând cu însemnările unor cronicari precum Radu Greceanu. Cu prilejul restaurării din anul 1961 s-a identificat, sub pictura epocii brâncovenești, primul strat de frescă, vizibil mai ales în zona diaconiconului și a părții de sud a pronaosului, datarea sa continuând să suscite interesul specialiștilor. Ținând seama de analiza tabloului votiv, de critica izvoarelor, de repictarea, pe porțiuni, a ansamblului, argumentația noastră are în vedere contribuția domnitorului Mihnea Turcitul la înfrumusețarea cu frescă a impozantei biserici de curte, de la finele secolului al XVI-lea.

MARIUS CHELCU, *Orășeni, războaie și revolte. Secolul al XVII-lea în Moldova*

În trecutul oricărei civilizații urbane, mai ales în cazurile în care orașele au fost și centre de putere mai importante, a existat și amenințarea atragerii populației urbane în tulburările provocate de expediții militare sau revolte. În măsura în care informațiile istorice ne permit, vom căuta să surprindem și să analizăm câteva din momentele în care locuitorii orașelor din Moldova au fost afectați de confruntările armate, campanii militare, sau expediții de pradă, care au avut drept țintă orașele. Mai mult, nu vom ocoli nici cazurile în care locuitori ai orașelor au participat activ, de o parte sau alta a taberelor aflate în conflict, sau au declanșat proteste și revolte. Firește, tot ca urmare a numărului și calității surselor istorice pe care le

avem la îndemână, accentul va cădea asupra situației orașului Iași.

OVIDIU CRISTEA, *La curtea Măriei Sale. Țara Românească a secolelor XV–XVI de la modelul ideal la realitățile timpului*

Medievistica românească a parcurs, după 1990, un drum sinuos în care maniera tradițională de abordare a rămas vreme îndelungată paradigma istoriografică dominantă. Fără a fi în vreun fel nelegitimă, această manieră de investigare a trecutului ar risca, pe termen mediu și lung, să contribuie prea puțin la înțelegerea Evului Mediu românesc. Totuși se poate constata că măcar în ultimele două decenii domeniul a cunoscut o înnoire spectaculoasă grație înțelegerii istoriei politice ca o istorie a puterii. O dezbatere care are în centru curtea domnească, adică nucleul de putere în jurul căruia au gravitat realitățile perioadei medievale este cu atât mai binevenită cu cât problema a fost mai degrabă una implicită în abordările istoriografice din trecut. Fără a avea pretenția unei tratări exhaustive, comunicarea propusă încearcă să deslușească mecanismele puterii în Țara Românească din veacurile XV–XVI pornind de la o sursă care a stârnit nenumărate controverse (*Învățăturile lui Neagoe Basarab*) și care proiectează un model ideal al domnului și curții sale. Compararea cu alte mărturii ale timpului ne-ar ajuta să surprindem măsura în care modelul a avut sau nu acoperire în realitate și să încercăm să înțelegem de ce acest „ideal” sau efort de a reășa funcționarea mecanismului puterii în Țara Românească a luat sfârșit odată cu inițiatorul său.

MONICA DEJAN, *Curtea Domnească de la Suceava și istoria ei reconstituită din cioburi*

Monumentele medievale ale Sucevei sunt martori peste timp ai unei foste glorii și un prilej de mândrie pentru contemporani. Totuși, din zestrea medievală a orașului au dispărut alte numeroase monumente, una din cele mai importante pierderi fiind Curtea Domnească. Păstrată doar prin câteva ziduri de mici dimensiuni, salvate doar pentru că se integraseră în construcția unei case ridicată în secolul XIX, curtea domnească nu mai are astăzi aspectul impozant a ceea ce ne-am putea imagina că însemna un palat. Nu există ziduri, ferestre, uși, camere, elemente de arhitectură sau fresce. Singurele elemente astăzi vizibile sunt pivnițele, în parte ruinate, dar care mai păstrează bolți și câțiva stâlpi de susținere. Totuși, cercetările arheologice efectuate, cu întreruperi semnificative, aproape 50 de ani, au îmbogățit istoria acestui monument cu ajutorul obiectelor găsite aici: cele mai multe din descoperiri sunt fragmente ceramice, dar la acestea se adaugă monede, inclusiv un tezaur, obiecte de podoabă, diverse obiecte casnice, varietatea lor provocând specialiștii în determinarea și valorizarea lor. Totuși, micile fragmente colorează în imaginație aceste ziduri lipsite de orice podoabă astăzi: un fragment de buton smălțuit dovedește existența unei decorații exterioare, iar cele câteva fragmente de frescă arată o pictură interioară în anumite încăperi. Camerele aveau pavaj realizat din plăci ceramice, iar cantitatea și varietatea fragmentelor de cahle demonstrează existența sobelor. Curtea avea și un sistem de alimentare cu apă, fiind descoperite numeroase fragmente de olane și chiar un traseu care ducea apele reziduale în zona Șipot. Numeroasele monede descoperite de-a lungul

timpului au oferit posibilitatea de a data cu mai multă exactitate anumite faze de construcție, destul de greu de observat doar pe baze stratigrafice.

Deși toate aceste piese nu sunt decât o infimă parte din vastul complex reprezentat de curtea domnească, în care se găseau atât obiecte de uz comun, cât și obiecte de valoare deosebită, demne de familia domnească, ele vin să se integreze într-o istorie rescrisă în permanență, tocmai datorită lor: orice săpătură din apropierea curții scoate la iveală încă „niște cioburi”.

ȘTEFAN DEJAN, *Date istorice și arheologice cu privire la etapele de construcție ale Curții Domnești de la Suceava*

Păstrată astăzi doar prin câteva ziduri care abia se ridică de la suprafața solului, Curtea Domnească din vechea capitală a Moldovei a fost martora multor evenimente care s-au derulat de-a lungul secolelor. Primele mențiuni documentare ale existenței curții datează din ultimii ani ai secolului XIV, dar acestea sunt de ordin topografic, fără să existe o descriere a palatului domnesc sau a zonei înconjurătoare. O descriere a ceea ce trebuie să cuprindă o curte domnească îi aparține lui Dimitrie Cantemir, care face distincția între palatul domnesc, locul unde stătea domnitorul și unde se desfășurau diverse ceremonii, și spațiile anexe care găzduiau cămările domnești și locuințele slujbașilor. Ruinarea Curții Domnești, mai ales din a doua jumătate a secolului XVII (deja la 1700 solul polonez Rafael Leszczyński o găsește pustie), și lipsa unor date documentare concrete despre aspectul acestui spațiu au oferit arheologiei posibilitatea de a contribui cu informații

esențiale pentru istoria acestui monument. Cercetările efectuate începând din a doua jumătate a secolului trecut au arătat că Petru I este cel care a ridicat o primă construcție de lemn și un turn; aceste prime amenajări vor continua sub urmașii săi, maxima dezvoltare a curții fiind atribuită domniei lui Ștefan cel Mare. Contribuții importante vor avea Petru Rareș, care ridică o biserică în imediata apropiere a palatului domnesc, și Vasile Lupu, din timpul căruia datează ultima refacere a monumentului. Distrugerea aproape totală și ridicarea în zona centrală, peste ruine, a unor case începând cu secolul XVIII, au făcut să se piardă cea mai mare parte din elementele care compuneau curtea domnească, oferind ulterior posibilitatea specialiștilor de a valorifica datele adunate în timp și de a le folosi creativ pentru cât mai multe ipoteze.

ELENA FIREA, *Sfinți și orașe în Evul Mediu românesc. Ioan cel Nou – sfântul Sucevei (sec. XV–XVII)*

De-a lungul întregului Ev Mediu, orașele în care se aflau relicve prestigioase sau mormântul vreunui sfânt s-au bucurat de un statut privilegiat. Prezența sacralizatoare a rămășițelor lumesti ale sfinților le conferea în primul rând un plus de sacralitate și protecție divină, în timp ce pelerinajele la sanctuarele respective puteau fi o importantă sursă de venit pentru Biserică și orașeni deopotrivă. Dacă astfel de orașe erau totodată și centre ale puterii politice sau ecleziastice, prezența relicvelor era cu atât mai importantă, în măsură să le sporească legitimitatea și prestigiul. Este și cazul Sucevei, capitala Moldovei și sediu al mitropoliei pentru cea mai mare parte a Evului Mediu. Acolo au fost

depuse moaștele Sf. Ioan cel Nou în anul 1415, când au fost ceremonial aduse în țară la inițiativa lui Alexandru cel Bun, și tot acolo se află și astăzi spre venerare, generând un important pelerinaj anual. Cu timpul, sfântul ajunge să se identifice cu orașul. Încă din secolul XVI, Ioan cel Nou este numit „de la Suceava”, iar atunci când curtea domnească și, ulterior, mitropolia Moldovei se mută definitiv la Iași, moaștele mucenicului aveau să rămână în continuare la Suceava. În anul 1686, mitropolitul Dosoftei le duce cu sine în Polonia, în ceea ce se va dovedi a fi un lung exil pentru Sf. Ioan cel Nou, exil încheiat abia în anul 1783, când moaștele s-au reîntors la Suceava.

Lucrarea de față își propune să discute câteva aspecte ale legăturii dintre sfânt și oraș, pentru perioada 1415–1686, când sfântul trup a rezidat fără întrerupere la Suceava. În contextul specific al evoluției cultului său, îmi propun să investighez când începe Sf. Ioan cel Nou să fie asumat ca protector divin al orașului. Este el un sfânt al orașului sau „sfântul mitropoliei” ? În ce mod influențează localizarea moaștelor la Suceava evoluția cultului și, invers, cum influențează prezența lor acolo viața orașului ?

ȘTEFAN S. GOROVEI, *În căutarea „patriciatului” pierdut. O revenire*

Cu mult timp în urmă, după un sondaj destul de consistent, autorul a înfățișat *câteva observații preliminare* relative la o chestiune a cărei discutare era, atunci (1988), de o dată încă relativ recentă: existența patriciatului orășenesc în Moldova medievală. În această chestiune controversată, el a propus, cu acel prilej, câteva elemente în

plus pentru o cercetare comparată, în urma constatărilor formulate de cercetători precum Radu Manolescu (pentru principatele extracarpatice) și Konrad Gündisch (pentru Transilvania, mai precis pentru Bistrița). Puținele considerații generale au fost ilustrate cu exemple furnizate doar de surse *editate* referitoare la două orașe importante ale Moldovei medievale: Suceava și Cotnari.

E de înțeles că, în răstimpul imediat următor, nimeni nu s-a mai aplecat asupra acestui subiect, istoria contemporană năvălind cu toată puterea asupra vieților și activităților noastre. Dar e mai greu de înțeles de ce „dosarul” nu a fost deschis și discuțiile reluate după ce istoria – inclusiv cercetarea ei – a reluat cursul socotit acum normal. Faptul este cu atât mai ciudat, cu cât istoria orașelor (a *orașului*, ca fenomen istoric) a devenit un domeniu cu realizări excepționale, atât în planul interpretării (și reinterpretării) surselor scrise, cât și în acela al descoperirilor arheologice. Orașul Iași, de pildă, și-a îmbogățit patrimoniul istoriografic cu monumentală colecție inițiată de profesorul Ioan Caproșu, adunând mii de documente până în pragul veacului al XIX-lea (și, desigur, deja ar fi necesare vreo două-trei volume de suplimente, care să cuprindă documentele identificate în vremea din urmă). Suceava beneficiază de un volum de documente, iar Cotnarii – de cercetarea stăpânirilor din zona sa viticolă în ansamblu. În colecția *Documenta Romaniae Historica* s-au adăugat 13 volume, unele la capitolul reluări, altele continuând domnia lui Vasile vodă Lupu, până la 1646. Este, deci, un material destul de bogat care poate justifica reluarea cercetării. Investigația înseamnă în primul coroborarea diverselor surse și în al doilea rând abordarea

lor genealogică, singura care poate proba continuitatea. Nu sunt, însă, numai noile achiziții documentare care pot aduce un asemenea îndemn: nici din sursele de mai multă vreme cunoscute nu s-a scos toată informația de care ele dispun. Celebrul *catastif al blănarilor și cojocarilor* suceveni este cel mai bun exemplu.

Fără o cercetare de acest gen, istoria noastră socială rămâne văduvită de un capitol foarte însemnat, cu implicații majore și în alte domenii.

THEODOR IGNAT, SORIN CLEȘIU, *Renașterea unui Muzeu. Palatul Voievodal al Curții Vechi din București*

Prezentarea are drept subiect cercetările arheologice efectuate în ultimii doi ani la Palatul Voievodal Curtea Veche din București de echipa de arheologi de la Muzeul Municipiului București. Curtea Veche se află în prezent în plin proces de restaurare, cercetarea arheologică fiind parte componentă a acestui proiect. Vom prezenta pe scurt stadiul proiectului, principalele rezultate, dar și o serie de ipoteze și reinterpretări ale vechilor cercetări. Vom detalia și câteva situații particulare pe care le considerăm importante pentru proiectul viitorului Muzeu Curtea Veche.

LIVIU MARIUS ILIE, *Domnia și cancelaria – danie și cronologie în perioada Paștilor în Țara Românească (secolul al XV-lea)*

Actele domnești reprezintă izvoare fundamentale pentru Țara Românească în secolul al XV-lea. În ciuda faptului că multe dintre ele sunt cunoscute de mult timp, analiza lor recurentă poate aduce în discuție elemente mai

puțin cunoscute. Comunicarea de față va încerca să analizeze daniile domnești din perioada Paștilor și modul în care acest lucru s-a reflectat în actele voievodale muntenești din veacul al XV-lea, ținând cont de elementele secundare folosite de cancelaria Țării Românești în exprimarea zilei și lunii daniilor respective.

ANDREI MĂGUREANU, BOGDAN CIUPERCĂ, *Târgșorul. Un oraș medieval între două lumi*

Așezarea medievală de la Târgșoru Vechi apare în documentele medievale începând cu anul 1413, moment când Mircea cel Bătrân acordă un privilegiu comercial negustorilor brașoveni. Existența Târgșorului a fost strâns legată de această rută comercială între vest și est pe parcursul secolelor al XV-lea, dar mai ales al XVI-lea, când este epoca de maximă înflorire. Dorim să discutăm caracteristicile acestui târg (dezvoltare planimetrică, evoluție cronologică, biserici și cartiere...), pornind de la săpăturile arheologice, dar făcând apel și la mai recente investigații geofizice sau interpretări ale fotografiilor aeriene.

MARIUS PĂDURARU, *Contribuții genealogice și biografice cu privire la familiile Băjescu și Brezoianu (sec. XVII–XVIII)*

Prin prezenta comunicare, ce are la bază două documente inedite, hrisovul lui Gheorghe Duca de la 6 februarie 1674 și diata Ilincăi Brezoianu – fiica lui Mihalașco Brezoianu, cea dintâi soție a lui Fiera (I) Băjescu și noră a marelui ban Mareș Băjescu –, de la 20 decembrie

1714, aducem informații noi și corijăm altele mai vechi cu privire la genealogiile și istoricul celor două familii boierești muntene. Cele mai importante informații care se desprind din aceste documente privesc ultimul an (1673) din viața marelui ban Mareș Băjescu, cel mai de seamă dregător al secolului al XVII-lea din Țara Românească, un *homo novus* care se ridică din mediul urban prin înrudirea cu *casa* Cantacuzinilor și ajunge în fruntea acestei facțiuni a elitei muntene fără a face parte el însuși dintr-o familie boierească cu tradiție. Unele știri îi privesc și pe urmașii săi direcți și se dovedesc a fi deosebit de interesante, pentru că ne sunt indicate astfel și unele dintre motivele pentru care neamul boieresc nou format, *Băjescu*, decade rapid după ascensiunea fulminantă a marelui ban, ajuns în două rânduri ispravnic al scaunului Bucureștiului.

FLORIN GABRIEL PETRICĂ, *Transformări ale spațiului aulic: Curtea Domnească din Târgoviște. I. Bisericile*

Prefacerile arhitecturale, funcțiile administrative, viața cotidiană, aspectele ideologice reprezintă câteva paliere importante de analiză a istoriei spațiului și mediului aulic. Amenajarea acestui spațiu s-a realizat prin edificarea într-o incintă a unor clădiri cu funcții specifice actului de conducere, legitimitate și reprezentativitate, precum palate, biserici, turnuri, ziduri de apărare ori alte construcții. De-a lungul timpului, în funcție de necesități defensive, gusturi arhitecturale, posibilități materiale sau ideologie politică, spațiul aulic a cunoscut importante transformări. Această evoluție, identificată arheologic ori documentată în unele izvoarele scrise, a făcut obiectul analizei istoricilor, stârnind

uneori dispute istoriografice. Una dintre reședințele importante din spațiul extracarpatic, Târgoviștea, a suscitât, la rândul ei, un interes aparte. Conservarea parțială sau chiar integrală a unor componente arhitecturale aulice, la care se adaugă și descoperirile arheologice a unor construcții mai vechi, au dat naștere unor cronologii sau interpretări ce rămân disputate. Pe baza informațiilor arheologice publicate sau doar comunicate, precum și pe cea a unor izvoare scrise, autorul oferă o reinterpretare și o resistemizare analitică a istoriei curții domnești din Târgoviște, având ca prim element de analiză bisericile din incintă.

ADRIAN ANDREI RUSU, *Geneza ctitoriilor lui Ștefan cel Mare: ce ne mărturisesc confecțiile pisaniiilor în piatră*

Oricare monument medieval nu mărturisește doar prezența sa în sine, ci ascunde întreaga strategie de construcție care i s-a aplicat, hotărându-se mărimea volumetrică, cantitatea și calitatea pietrării de realizat ori plătit, dacă nu se afla la îndemână; apoi toată zestrea decorativă a pereților (de la ceramică smălțuită, la picturi); în final tot mobilierul liturgic (icoane, iconostas, tetrapod, sfeșnice, candelă, strane, cărți, lumânări, haine liturgice) și personalul servant fără de care nu se putea săvârși vreo slujbă.

Două inscripții de biserici (Tazlău și Războieni) au fost comandate înaintea unui răstimp în care Alexandru, fiul domnesc, a sucombat. Este vorba despre luni bune dintre data decesului (iulie 1496) și cioplirea momentului de ctitorire de pe pisanii, care au fost solicitate în comanda de

execuție și pe care meșterii le-au avut de încrustat (noiembrie 1496 și 1497). Faptul că nu s-a corectat nimic în conținutul lor, cu toate că, între timp, s-a eliminat natural unul dintre ctitori, dezvăluie mai multe lucruri.

Procesele corecte, detaliate în capitole esențiale, neagă înfăptuirile expeditivă, care să explice mecanismele actelor de ctitorire. Toate argumentează din plin ideea că avem de-a face doar cu calcule probabile pentru data efectuării sfințirii unui lăcaș.

Execuția ei propriu-zisă avea nevoie de alt timp (câteva săptămâni?). Toate preliminariile aveau nevoie de estimări concordate pentru a respecta riguros ziua înscrisă pe tabla cu text. Dacă le-am admite perfecte, trebuie să ne modificăm toate percepțiile legate de organizările de acțiuni medievale, nu doar din categoria nașterii unor biserici ori mănăstiri. Este foarte ușor de închipuit că anticiparea evenimentului despre care scriem, determinată de suma mai multor precise procese materiale, să fi fost tulburată de numeroase condiționări/accidente ivite între timp, astfel încât data reală de sfințire dăltuită să nu fi corespuns adevărului și, adesea, nici cu prezența personală a ctitorului.

Înțelesul concludiv este acela că datele comunicate de pisanii pot transmite trișări de la derularea reală a inaugurărilor. Și datele de punere a unor lespezi noi pe morminte vechi au la Rădăuți o succesiune de zile (20, 25, 27, 30 ianuarie 1480) care nu poate intra decât în logica unor lucrări anterior comandate, la mai mulți meșteri diferiți, dar fără a fi asociate cu evenimente religioase.

Ele au fost terminate înainte și au purtat date convenționale ori estimative, la care/după care urmau să fie transmise posesorilor.

MARIA MAGDALENA SZÉKELY, *Daruri, mărfuri și obiecte de prestigiu la curtea Moldovei în secolul al XVI-lea*

Legăturile comerciale ale Moldovei sunt unul dintre acele subiecte care s-au bucurat constant de atenția medievștilor noștri. Documente publicate începând încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea au contribuit la clarificarea unei multitudini de aspecte: rețeaua de drumuri, nașterea și dezvoltarea târgurilor, tipul mărfurilor importate și exportate, volumul tranzacțiilor, monedele aflate în circulație, instituțiile, etniile, familiile și persoanele implicate în schimburile comerciale etc. Studiile de pionierat ale lui N. Iorga, I. Nistor, G. Zane, Radu Manolescu sau Alexandru I. Gonța sunt continuate în zilele noastre, cu frumoase rezultate, în monografiile, studii sau volume colective. Din păcate, prea puține dintre produsele scumpe, ajunse în Moldova sub formă de mărfuri sau daruri, au rezistat trecerii timpului. Punând laolaltă informațiile scrise cu mărturiile arheologice și făcând analogii cu piese similare păstrate în colecții și muzee din alte țări se poate încerca o reconstituire a înfățișării, calității și destinației unor obiecte care, dincolo de întrebuințarea lor practică, aveau și rolul de mărci identitare, care semnalizau superioritatea socială a deținătorului lor. Darurile primite de domnii și boierii moldoveni în veacul al XVI-lea, precum și mărfurile cumpărate pentru folosul curții nu ne îngăduie să vorbim despre un trai aristocratic precum în apusul Europei. Exista, totuși, un univers material în care obiecte ale cotidianului erau transformate în semne exterioare ale poziției sociale și în coduri ale puterii. Comunicarea de față încearcă să le identifice și să le surprindă semnificația.

Participanții

BOBI APĂVĂLOAEI (Centrul de Istorie și Civilizație Europeană, Iași):

bobiapv@yahoo.com

MINODORA CÂRCIUMARU (Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească”, Târgoviște):

minodora.c@gmail.com

RADU CÂRCIUMARU (Universitatea „Valahia”, Târgoviște):

radu.carciumar@gmail.com

MARIUS CHELCU (Institutul de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași):

mariuschelcu@yahoo.com

BOGDAN CIUPERCĂ (Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova, Ploiești):

bogdanciuperca@yahoo.com

SORIN CLEȘIU (Muzeul Municipiului București):

clesiusorin@gmail.com

OVIDIU CRISTEA (Institutul de Istorie „N. Iorga”, București):
cristeao@gmail.com

MONICA DEJAN (Muzeul Național al Bucovinei, Suceava):
arheologie@muzeulbucovinei.ro

ȘTEFAN DEJAN (Muzeul Național al Bucovinei, Suceava):
stefandejan@gmail.com

ELENA FIREA (Biblioteca Centrală Universitară „Lucian
Blaga”, Cluj-Napoca):
elena_firea@yahoo.com

ȘTEFAN S. GOROVEI (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”,
Iași):
stefangorovei@yahoo.fr

THEODOR IGNAT (Muzeul Municipiului București):
theodor_ignat@yahoo.com

LIVIU MARIUS ILIE (Universitatea din Craiova):
lvmilie2@gmail.com

ANDREI MĂGUREANU (Institutul de Arheologie „Vasile
Pârvan”, București):
arheologiemedievala@yahoo.com

MARIUS PĂDURARU (Muzeul Județean Argeș, Pitești):
mariuspaduraru79@yahoo.com

FLORIN GABRIEL PETRICĂ (Complexul Național Muzeal
„Curtea Domnească”, Târgoviște):
floringabrielpetrica@yahoo.com

ADRIAN ANDREI RUSU (Asociația Arheologilor Medieviști
din România):
aarusu@gmail.com

MARIA MAGDALENA SZÉKELY (Universitatea „Alexandru
Ioan Cuza”, Iași):
magdaszekely@yahoo.fr

Grafician: ANDREI SCĂRLĂTESCU (Complexul
Național Muzeal „Curtea Domnească”, Târgoviște)